

O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

M.Teshayev

Buxoro Davlat Universiteti Iqtisodiyot va Turizm fakulteti
o'qituvchisi

Samadov Javohir

Buxoro Davlat Universiteti Iqtisodiyot va Turizm fakulteti
talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11082627>

Annotasiya: Ushbu maqolada zamonaviy iqtisodiyotda kichik va o'rta biznesni (KO'B) rivojlantirishning asosiy jihatlari tahlil qilinadi. Muallif KO'Bning iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, yangi ish o'rinlari yaratish va aholi turmush darajasini oshirishdagi rolini ko'rib chiqadi. Maqolada, shuningdek, KO'B o'z rivojlanishida duch keladigan muammolar, masalan, moliyalashtirishning yetishmasligi, byurokratik to'siqlar, adolatsiz raqobat va davlat tomonidan yetarli darajada qo'llab-quvvatlanmasligi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, o'rta biznes, iqtisodiy o'sish, raqobat, investitsiyalar, YAIM, malakali mutaxassislar.

Kichik va o'rta biznes (KO'B) har qanday mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu yangi ish o'rinlari manbai bo'lib, innovatsiyalarni rag'batlantiradi va bozorning raqobatbardoshligini oshiradi. KO'Bni rivojlantirish, ayniqsa, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun muhimdir, u qashshoqlikni kamaytirish va aholining turmush darajasini oshirishda hal qiluvchi rolni o'ynashi mumkin.

O'zbekistonda so'nggi yillarda KO'Bni qo'llab-quvvatlash bo'yicha faol choralar ko'rilmogda. Yangi qonunlar qabul qilindi, ro'yxatga olish va litsenziyalash tartib-taomillari soddalashtirildi, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash jamg'armalari tashkil etildi. Ushbu chora-tadbirlar natijasida mamlakatda KO'B sub'ektlari soni sezilarli darajada oshdi.

O'zbekistonda biznesning rivojlanishiga ko'plab omillar ta'sir qiladi, masalan, inflyatsiya darajasi, foiz stavkalari, valyuta kurslari, iqtisodiy o'sish sur'atlari, soliq stavkalari, biznes uchun imtiyozlar va imtiyozlarning mavjudligi, kreditlash shartlari, investitsiyalarning mavjudligi, bozorda raqobatning keskinligi, ichki va tashqi bozorlarning hajmi, tovarlar va xizmatlarga talab, tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi qonun hujjatlarining mukammalligi, hujjatlarni rasmiylashtirish tartib-taomillarining murakkabligi va davomiyligi, ruxsatnomalar olish, biznesga xalaqit beradigan korrupsiya sxemalarining

tarqalishi, mulk huquqlarini, shu jumladan intellektual huquqlarni himoya qilish kafolatlari.

Kichik biznes (KO'B) har qanday zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi deb hisoblanadi. Bu yangi ish o'rinlari manbai bo'lib, innovatsiyalarni rag'batlantishda yordam beradi va bozorning raqobatbardoshligini oshiradi. KO'B rivojlanishi, ayniqsa, qashshoqlikni kamaytirish va aholining turmush darajasini oshirishda rivojlanayotgan mamlakatlar uchun juda muhimdir hamda bu hal qiluvchi rol o'ynashi mumkin. U iqtisodiyotda ish o'rinlarining asosiy yaratuvchilaridan biridir. O'rtacha bitta kichik korxonada 2 dan 5 gacha ish o'rinlarini yaratadi. KO'P yirik biznesga qaraganda ancha moslashuvchan va shuning uchun uning innovatsiyalarga ko'proq moyilligi bor. Shuningdek, kichik biznes bozorda raqobatni kelib chiqishiga sabab bo'ladi, bu narxlarining pasayishiga tovarlar va xizmatlar sifatining oshishiga olib keladi va mintaqalarning rivojlanishiga hissa qo'shadi, chunki unga yirik shaharlardagi yirik bizneslarga nisbatan ko'p e'tibor berilmaydi.

O'zbekistonda kichik biznes iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. U yangi ish o'rinlarini yaratadi, innovatsiyalarni rag'batlantiradi va bozorning raqobatbardoshligini oshiradi. So'nggi yillarda davlat KO'Pni qo'llab-quvvatlash bo'yicha faol chora tadbirlar ko'rilmogda, bu esa ushbu sektorning sezilarli o'sishiga olib kelyapdi. Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda O'zbekistonda 1,2 milliondan ortiq KO'P sub'ektlari mavjud bo'lib, bu 2019 yilga nisbatan 20 foizga ko'p ko'rsatkichni tashkil etadi. 2023 yilda O'zbekistonning yalpi ichki mahsulotidagi (YaIM) KO'P ulushi 57,2 foizni tashkil etgan, bu 2019 yilga nisbatan 5,2 foizga ko'pdir. Shuningdek, 2023 yilda O'zbekiston 8 milliondan ortiq yangi ish o'rinlarini yaratildi, bu ish bilan band bo'lgan aholining umumiy 74 foizini tashkil etadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda axborot texnologiyalari, turizm, logistika, farmatsevtika va boshqa yangi biznes yo'nalishlari faol rivojlanmogda.

Katta biznes yoki yirik kompaniyalar zamonaviy jahon iqtisodiyotida muhim rol o'ynaydi. Ular muhim resurslarga ega, shuning uchun hayotning turli sohalariga ta'sir qiladi va ijobiy hamda salbiy tomonlarga ega. Katta kompaniyalar miqyosni tejash orqali, kichik kompaniyalarga qaraganda samaraliroqdir. Ular tovarlar va xizmatlarni arzonroq narxlarda ishlab chiqarishi va ularni kengroq tarizda iste'molchilarga taklif qilishi mumkin. Shuningdek, yirik kompaniyalar tadqiqot va ishlanmalarga ko'proq sarmoya kiritadilar, bu esa yangi mahsulotlar va texnologiyalarni yaratish imkoniyatini beradi. Ular ko'pincha yo'llar, portlar va aeroportlar kabi infratuzilmani

rivojlantirishga sarmoya kiritadilar. Ko'pgina yirik kompaniyalar ijtimoiy dasturlar va xayriya ishlarida qatnashadilar.

Katta biznes mamlakat iqtisodiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, ish o'rinlari yaratishi va aholining turmush darajasini oshirishi mumkin. Katta biznes jamiyatga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. U ijtimoiy dasturlarni qo'llab-quvvatlashi, ta'lim va madaniyatni rivojlantira oladi. Shu bilan birga bu tengsizlik va ijtimoiy keskinlikning oshishiga olib keladi. Katta biznes siyosatga ham ta'sir qilishi mumkin. U hukumatdagi manfaatlarini lobbi qilishi va siyosiy kampaniyalarni moliyalashtirishi ehtimoli katta.

So'nggi yillarda erishilgan katta yutuqlarga qaramay, O'zbekistonda ham kichik, ham yirik biznesning rivojlanishi bir qator muammolarga sabab bo'lmoqda:

❖ Kam ishlab chiqilgan me'yoriy-huquqiy baza, qonunchilikda bo'shliqlar va qarama-qarshiliklarning mavjudligi, tadbirkorlikni rivojlantirishga xalaqit beradi.

❖ Hujjatlarni rasmiylashtirish, ruxsatnomalar va tasdiqlarni olish murakkab va uzoq davom etishi itufayli biznes faoliyati cheklanishi.

❖ Kredit resurslaridan foydalanishning cheklanganligi, yuqori foiz stavkalari, kreditlarni rasmiylashtirishning murakkab tartib-qoidalari biznesga investitsiyalarni kiritishga to'sqinlik qiladi.

❖ Biznes-inkubatorlar, texnoparklar, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash markazlari, shuningdek, zamonaviy omborxonalar, logistika va ishlab chiqarish binolarining yetishmasligi biznesni rivojlantirish imkoniyatlarini cheklaydi.

❖ Tadbirkorlik, menejment, marketing, moliya va boshqa sohalarda malakali mutaxassislarning yetishmasligi biznesning raqobatbardoshligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

❖ Teng bo'lmagan raqobat sharoitlari, narxlarni pasaytirish, yirik bozor ishtirokchilari tomonidan qonunga rioya qilmaslik, kichik va o'rta biznesning rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

❖ Davlat nazorati va nazorat tizimining nomukammalligi, korrupsiya sxemalari, yirik biznesning normal ishlashiga to'sqinlik qilmoqda.

❖ Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning beqarorligi, qonunchilikdagi o'zgarishlar, siyosiy xatarlar mamlakatning investitsion jozibadorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

❖ Muhandislik, IT, marketing, moliya kabi turli sohalarda yuqori malakali mutaxassislarning yetishmasligi innovatsiyalarni rivojlantirishga va yangi texnologiyalarni joriy etishga to'sqinlik qilmoqda.

Katta va kichik biznesni rivojlantirish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni hal qilish uchun hujjatlarni rasmiylashtirish tartib-qoidalarini soddalashtirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish, biznesning barcha tomonlama rivojlantirish uchun teng sharoit yaratish zarur; biznes-inkubatorlar, texnoparklar, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash markazlari tarmog'ini yaratish, zamonaviy ishlab chiqarish, omborxonalar va logistika binolaridan foydalanish imkoniyatini ta'minlash; soha kadrlarini tayyorlash sifatini oshirish, tadbirkorlik, menejment, marketing, moliya va boshqa sohalar; kreditlar bo'yicha foiz stavkalarini pasaytirish, kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, grantlar, ventur kapital qo'yilmalar kabi muqobil moliyalashtirish shakllarini rivojlantirish; soliqlar va yig'imlar bo'yicha imtiyozlar, subsidiyalar berish, savdo bozorlariga kirishni soddalashtirish, axborot yordamini ta'minlash; davlat nazorati va nazorat tizimini yanada shaffof qilish, davlat organlarining faoliyati ustidan nazoratni kuchaytirish, davlat xaridlari tizimi; o'lchovli makroiqtisodiy siyosat olib borish, qonun ustuvorligini ta'minlash, mulk huquqlarini himoya qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Abdullayeva, H. (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI IQTISODIYOTINING RIVOJLANISHIDA YA'IM NING HISSASI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 32(32).
2. Таирова, М. М., & Дустова, А. К. (2020). Роль маркетинга в экономическом развитии Узбекистана. Вопросы науки и образования, (5 (89)), 8-10.
3. Niyozovna, N. I., & Azimov, O. O. (2021). The role of investment and modernization in the development of the Uzbek economy. ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 2(06), 140-145.
4. Bakayeva, M. (2022). The Role of Islamic Finance in the Capital Market in Uzbekistan. Центр Научных Публикаций (Buxdu. Uz), 11(11).
5. Junaydulloyevich, A. A., & Abdullaevna, K. Z. (2021). Features of application of digital economy in business. Вестник науки и образования, (9-3 (112)), 29-31.

